

SOBRE L'AUTONOMIA DEL FEMINISME ÀRAB

Fatima Mernissi

www.mundoarabe.org

La revolució consisteix en entendre el llenguatge estrany i amenaçador dels altres. “El feminisme no va néixer als països àrabs, és un producte importat de les grans ciutats d'Occident”. Aquesta afirmació s'escolta sovint de la boca de dos grups de persones que pel demés no s'assemblen en res. Per una banda el grup dels líders religiosos conservadors àrabs i per l'altre el de les feministes provincianes occidentals, i el que aquesta opinió implica és que la dona àrab és un ésser infrahumà, submís i mig tonto que és feliç en la degradació originada pel patriarcat i la misèria institucionalitzada.

Els interessos encoberts que el primer grup -els líders religiosos conservadors àrabs- amaguen darrere d'aquesta visió de la dona àrab són fàcils d'entendre. L'afirmació mateixa conté el suposat ideològic clau, imprescindible per la supervivència de l'Islam patriarcal. Des dels seus inicis, aquest s'ha sentit amenaçat per les femelles àrabs rebels. A mi em recitaven piadosament passatges del prestigiós repertori de hadith de Bukhari, en els quals les dones es comparen amb el caos social i Shaytan, cada cop que he donat mostres de prendre alguna iniciativa inconformista, inclús a l'edat de sis anys.

A l'Alcorà apareixen dos conceptes que estan relacionats amb els impulsos subversius i poders destructius de les dones nushuz i qaid. Ambdós es refereixen a la tendència de les dones de ser ciutadanes de la umma o comunitat musulmana poc cooperadores i fiables. Nushuz es refereix específicament a les tendències rebels de l'esposa respecte al marit en un àmbit en el qual la obediència femenina és vital: la sexualitat. A l'Alcorà és nushuz la decisió de l'esposa de no satisfer el desig del marit de tenir relacions sexuals. Qaid és la paraula clau de la Sura de Josep, en la qual el ben plantat profeta és perseguit per una esposa adúltera persistent i poc escrupolosa.

Com podem comprovar la tendència subversiva de les dones ja va ser coneguda per l'Alcorà al segle VII, però els líders àrabs actuals se sorprenen i mal parlen contra les idees destructives importades des d'Occident cada vegada que tenen sospites de que les dones àrabs podrien rebel·lar-se. L'actitud d'aquests homes és comprensible: si reconeguessin que la resistència de les dones és un fenomen autòcton de l'Islam, haurien de reconèixer que l'agressió contra el seu sistema no sols ve de Washington o Paris, sinó també de les dones que abracen cada nit, i qui vol viure amb aquest pensament?

Igual que els textos sagrats de les altres dues grans religions monoteistes -el judaisme i el cristianisme- que l'Islam reivindica com la seva font i referència, l'Alcorà conté els arquetips de les relacions jeràrquiques i la desigualtat sexual. Aquests models s'han reafirmat durant catorze segles, gràcies a diverses circumstàncies addicionals, com per exemple el poder polític i econòmic de l'edat d'or del triomf musulmà, quan sorgí el concepte de les dshawari, les exquisites esclaves del plaer, amb molt talent i cultes. Són l'arquetip prefabricat al qual les dones àrabs i musulmanes han de fer front. Les dshawari, que solien ser obsequis (i suborns i recompenses) a homes influents, eren la versió laica de la hurí, que l'Alcorà descriu com a criatura femenina, eternament verge, afectuosa i bella que s'ofereix com a recompensa als creients devots al arribar al paradís. Als devots de sexe masculí, ben entès. Aquests models sagrats i laics de la dona han tingut una

incidència enorme en la creació i el manteniment dels rols sexuals de la civilització musulmana. Per tant, per què les dones no haurien de rebel·lar-se?

Després de tot, tot i que molts homes àrabs i quasi tots els turistes tenen una imatge romàntica de la dona àrab, la seva vida real no s'assembla en res a Les mil i una nits. La majoria de les dones marroquines realitzen una gran quantitat de treballs essencials, però sovint no reconeguts, com teixir estores, muntar collars, trenar cuir i cosir, a més de treballar en l'agricultura, en la massiva administració burocràtica, en la indústria lleugera i per suposat en el sector de serveis, a més de netejar, cuinar i tenir cura dels nens.

Sens dubte la colonització va devaluar el treball de les dones encara més que els sistemes patriarcals autòctons: per una banda per la pèrdua de prestigi del treball manual en general amb l'arribada dels coneixements tècnics i en especial per la devaluació del treball domèstic dins del món capitalista, que no el considera com un treball productiu i ni tan sols l'inclou en els balanços nacionals.

La creació de nacions independents ha estat un factor important a l'hora d'eleva les expectatives de les dones, tot i traïr-les moltes vegades i amb tràgiques conseqüències, per exemple a Algèria. La dona actual de l'Àfrica del Nord somnia amb obtenir una feina fixa en alguna institució estatal, un salari i una seguretat social que cobreixi l'assistència mèdica i la jubilació. Les dones ja no miren a l'home pel seu sostén, sinó a l'Estat. Tot i que potser tampoc sigui l'ideal, almenys és un pas per millorar, una alliberació de la tradició. A més, gràcies a això les dones marroquines participen activament en el procés d'urbanització. Abandonen les àrees rurals en una proporció comparable a la migració masculina, en busca d'una vida millor a les ciutats àrabs, així com en les europees. La proporció de dones que treballen fora del país és del 40%, segons un recent estudi laboral.

A més, en algunes professions la proporció de les dones comença a ser notable si es té en compte que fins la Segona Guerra Mundial les dones marroquines vivien recloses a les seves cases sense poder anar a l'escola o competir per un títol o una feina, ni en el sector públic ni en el privat. La seva contribució a l'agricultura, a l'artesanía i el sector de serveis es desenvolupava en els espais tradicionals i es podia ignorar com a tal pel seu caràcter domèstic. Les dones contribuïen com a esposes, mares, filles, tietes... però no com a dones per se.

Als anys quaranta i cinquanta les dones marroquines encara consideraven que el treball domèstic era el seu destí, però actualment les dones joves volen tenir educació i feina. Això encara és molt difícil d'aconseguir. En l'administració i en la indústria les dones sols poden aspirar a la feina si tenen dos anys d'educació secundària o més, i tot i així sols després de qualificar-se com a secretàries. Al 1982, dels alumnes d'escola primària, sols el 37,4% eren dones, dels d'escola secundària, el 38,1% i dels estudiants universitaris sols el 26,3%.

A les eleccions que se celebraren al 1977, tres milions de dones van anar a les urnes. De 906 candidats al parlament, vuit eren dones i cap fou escollida. El nostre parlament actual es compona exclusivament per homes. Però quasi la meitat de l'electorat ja són dones. I això és el que compta pels partits polítics que ara mateix competeixen per manipular i guanyar-se els vots de les dones. En aquestes setmanes de campanya electoral les dones marroquines tenim la sensació de viure en un altre planeta, en el qual els polítics, generalment indiferents a les necessitats de les dones, intenten trobar un llenguatge que elles entenguin i fins es dirigeixen a elles. Clar que per trobar el llenguatge adequat

haurien de fer miracles, ja que haurien de renunciar als seus prejudicis ancestrals. Haurien de superar els seus ideals estereotipats d'allò femení-passiu i obrir els ulls a la realitat de les dones marroquines, les principals preocupacions de les quals -per molt que els costi de creure- no són els cosmètics, el vel o la dansa del ventre, sinó la igualtat d'oportunitats en l'educació, en el treball, en la promoció dels seus interessos, etc.

Per tot això, que algunes feministes occidentals vegin a les dones àrabs com a esclaves servils i obedients, incapaces de prendre consciència o de desenvolupar idees revolucionàries pròpies que no segueixin el dictat de les dones més alliberades del món (de Nova York, Paris i Londres), a primera vista sembla més difícil d'entendre que una postura similar als patriarques àrabs. Però si un es pregunta molt seriosament (com jo ho he fet moltes vegades) per què una feminista americana o francesa creu que jo no estic tan preparada com ella per reconèixer els esquemes de la degradació patriarcal, es descobreix que això la col·loca en una posició de poder: ella és la líder i jo la seguidora. Ella, que vol canviar el sistema perquè la situació de la dona sigui més igualitària, tot i això (molt en el fons del seu llegat ideològic subliminal) reté l'instint distorsionador, racista i imperialista dels homes occidentals. Inclús davant una dona àrab amb qualificacions, coneixements i experiències similars a les seves, ella reproduïx inconscientment els esquemes colonials de supremacia.

Quan em trobo amb una feminista occidental que creu que li he d'estar agraïda per la meua pròpia evolució en el feminisme, no em preocupa tant el futur de la solidaritat internacional de les dones com la capacitat del feminisme occidental de crear moviments socials populars per aconseguir un canvi estructural en les capitals mundials del seu propi imperi industrial. Una dona que es considera feminista, enlloc de vanagloriar-se de la seva superioritat respecte a dones d'altres cultures i per haver pres consciència de la seva situació, hauria de preguntar-se si és capaç de compartir això amb les dones d'altres classes socials de la seva cultura. La solidaritat de les dones serà global quan s'eliminin les barreres entre classes i cultures.